
પ્રવચન નં. ૧૭૦, શ્લોક--૨૫૩-૨૫૪, ગાથા-૧૪૭, સોમવાર, જયેષ્ઠ વદ ૨,
તા.૩૦-૦૬-૮૦

‘નિયમસાર’ ૨૫૩. કળશ. ૨૫૩-કળશ.

સર્વજ્ઞવીતરાગસ્ય સ્વવશસ્યાસ્ય યોગિનઃ ।

ન કામપિ મિદાં ક્વાપિ તાં વિદ્મો હા જહા વયમ્ ॥૨૫૩॥

શ્લોકાર્થ :- આહાહા...! ‘સર્વજ્ઞ-વીતરાગમાં અને આ સ્વવશ યોગીમાં...’ આત્માના આનંદને આશ્રયે જે યોગી છે, પરમાત્મા પરમ પારિણામિકભાવને આશ્રયે યોગી છે અને એ સર્વજ્ઞ ભગવાન છે. ‘ક્યારેય કાંઈ પણ ભેદ નથી;...’ એ ભેમાં કાંઈ ફેર નથી. પહેલા જરી આવી ગયું હતું. સહેજ ફેર છે એવો શ્લોક આવી ગયો છે. અહીં કાઠી નાખ્યું. આહાહા...! સર્વજ્ઞ વીતરાગ અને આ સ્વવશ યોગી. આહાહા...! અંતર આત્મા આનંદસ્વરૂપને વશ છે.

વિકલ્પ જેને નથી એ કેવળજ્ઞાની જેવા જ છે, એમ કહે છે.

એ યોગીમાં ક્યારે પણ... આહાહા...! કોઈપણ. બે બોલ લીધા છે. કદી અને કાંઈ પણ ભેદ નથી. આહાહા...! ધન્ય એ મુનિપણું! જે એકલા આત્માને આશ્રયે સ્વવશ પૂર્ણ થાય છે અને સર્વજ્ઞ ભગવાન, બેમાં કાંઈ ફેર નથી. આહાહા...! કેમકે આત્મા પૂર્ણાનંદ પ્રભુ પરમાત્મસ્વરૂપ, એનું પૂર્ણ અવલંબન લીધું છે. પરમાત્મા સર્વજ્ઞે પૂર્ણ અવલંબન લઈને પ્રાપ્ત કર્યું છે. આ પણ પ્રાપ્ત કરવાની તૈયારીમાં છે. આહાહા...! મુનિ એને કહીએ. જે પરમ પંચમભાવ, ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક ચાર ભાવથી રહિત પરમપારિણામિકભાવના અવલંબનમાં પડ્યો છે એ યોગી સ્વવશ છે, પોતાને વશ છે. આહાહા...! એ અને સર્વજ્ઞ ભગવાન બેમાં કાંઈ ભેદ નથી, એમ અહીંયાં કહે છે. આહાહા...!

‘ક્યારેય...’ આહાહા...! ખૂબી તો શું કહી છે? ખૂબી તો એ છે ‘ક્યારેય કાંઈ પણ ભેદ નથી; છતાં અરેરે!’ આહાહા...! એ મુનિ છે, ભાવલિંગી છે, સંત છે. નિર્માની, એટલા નિર્માની કહે છે ‘અરેરે! આપણે જડ છીએ...’ આહાહા...! એમાં ફેર માને એ જડ છે એમ ન કહ્યું. આપણે જડ છીએ. આહાહા...! સર્વજ્ઞયોગી પરમાત્મા પૂર્ણાનંદનો નાથ અનંતગુણને વશ પડ્યા છે. સર્વજ્ઞ પ્રભુ તો પૂર્ણ આત્માને વશ જ છે. અને યોગી પણ સ્વવશ જ છે. દયા, દાન, વ્રતને વશ યોગી નથી. એ યોગી અને મુનિ કહેવાતા નથી. એ તો ઠીક પણ બેમાં કદી કાંઈ પણ ભેદ નથી. એ પણ ઠીક. પણ... આહાહા...! નિર્માનતા ગજબ વાત છે.

‘અરેરે! આપણે જડ છીએ...’ આહાહા...! મુનિ પોતે ભાવલિંગી સ્વવશ અતીન્દ્રિય આનંદના અનુભવમાં (છે). એક સંજવલનનો કષાય છે. બાકી અનુભવમાં પડ્યા છે. એ પોતાને એમ કહે છે. બીજાને કહે છે પણ એમાં પોતાને નાખ્યા છે. નહિતર આપણે અથવા બીજાઓ એમ માને એમ ન લીધું. ‘અરેરે! આપણે જડ છીએ કે તેમનામાં ભેદ ગણીએ છીએ.’ આહાહા...! સર્વજ્ઞ પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ વીતરાગ અને સંત કોને કહીએ? આહાહા...! સાધુ જે આત્મા આનંદ... આનંદ... આનંદ... અતીન્દ્રિય જ્ઞાન, પંચમ પારિણામિકભાવમાં લપેટાઈ ગયા છે, વશ થઈ ગયા છે. આહાહા...! એવા સ્વવશ યોગી અને કેવળજ્ઞાની પરમાત્મા બેમાં કાંઈપણ ફેર નથી.

‘અરેરે! આપણે...’ મુનિ કહે છે. ગજબ વાત કરે છે. ‘અરેરે! આપણે જડ છીએ કે તેમનામાં ભેદ ગણીએ છીએ.’ આહાહા...! નિર્માનતાની હદ છે. આહાહા...! જેને ત્રણ કષાયનો નાશ થયો છે, પોતાના આનંદનો અનુભવ છે. અતીન્દ્રિય આનંદનો ત્રણ કષાયના અભાવથી આનંદ છે. આહાહા...! વિકલ્પ છે તો કહે છે કે અરે...રે...! જે અંદરમાં વશ પડ્યો છે, વિકલ્પ પણ જેને નથી.. આહાહા...! એવા સ્વવશ જે મુનિ છે, અમે વિકલ્પમાં આવ્યા.. આહાહા...! આટલું લખવાના વિકલ્પમાં આવ્યા (તો કહે છે), અરેરે! અમે જડ છીએ. આહાહા...! પૂર્ણાનંદના નાથમાં ન રહેતા એવો લખવાનો વિકલ્પ આવ્યો, તો એ સ્વવશ મુનિ જે અંદરમાં

એકાકાર છે એ અને સર્વજ્ઞ બેય એકસરખા છે. એમાં ફેર માને છે તો કહે છે, અમે જડ છીએ. આહાહા...! ગજબ વાત છે. અરેરે...! પાછો ખેદ કરીને કહે છે. આહાહા...!

‘આપણે જડ છીએ...’ કહેવાનો આશય તો એ છે કે અમને આ વિકલ્પ આવ્યો છે અને જે મુનિ વિકલ્પ રહિત અંતર સ્વવશમાં પડ્યા છે... આહાહા...! સપ્તમ ગુણસ્થાનમાં અંતર આનંદમાં પડ્યા છે, જેને શાસ્ત્રની ટીકા કરવાનો પણ વિકલ્પ નથી... આહાહા...! એમાં ભેદ માને છે એ જડ છે. આહાહા...! એટલી નિર્માનતા. અભિમાનતા છોડીને એટલી નિર્માનતા (છે). આહાહા...! અહીં તો જરી માન જાય તો ખદબદાટ થાય. આહાહા...!

ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપી પૂર્ણાનંદથી ભરેલો પ્રભુ, એમાં લખવાનો વિકલ્પ (આવે તે) પણ જડ છે. વિકલ્પ જડ છે તો અમે પણ જડ છીએ, કહે છે. આહાહા...! એટલા વિકલ્પમાં આવ્યા કેમ? ‘યશપાલજી’! આહાહા...! જુઓ! દિગંબર સંતોની વાણી! આહાહા...! ગજબ! ક્યાંય છે નહિ. ભરતક્ષેત્રમાં આવી વાત ક્યાંય છે નહિ. આહાહા...! એ ૨૫૩ (શ્લોક પૂરો) થયો.



શ્લોક-૨૫૪

(અનુષ્ટુભ)

एक एव सदा धन्यो जन्मन्यस्मिन्महामुनिः ।

स्ववशः सर्वकर्मभ्यो बहिस्तिष्ठत्यनन्यधीः ॥२५४॥

[શ્લોકાર્થ :-] આ જન્મમાં સ્વવશ મહામુનિ એક જ સદા ધન્ય છે કે જે અનન્યબુદ્ધિવાળો રહેતો થકો (-નિજાત્મા સિવાય અન્ય પ્રત્યે લીન નહિ થતો થકો) સર્વ કર્મોથી બહાર રહે છે. ૨૫૪.

શ્લોક-૨૫૪ ઉપર પ્રવચન

૨૫૪.

एक एव सदा धन्यो जन्मन्यस्मिन्महामुनिः ।

स्ववशः सर्वकर्मभ्यो बहिस्तिष्ठत्यनन्यधीः ॥२५४॥

શ્લોકાર્થ :- ‘આ જન્મમાં...’ ઓહો...! આ મનુષ્યપણાના અવતારમાં ‘સ્વવશ મહામુનિ એક જ સદા ધન્ય છે...’ આહાહા...! જેને પંચમહાવ્રત કે લખવાનો વિકલ્પ પણ નથી. આહાહા...!

સ્વવશ પોતાના આનંદસ્વરૂપમાં ગુપ્ત થઈ ગયા છે. અતીન્દ્રિય આનંદ પંચમ પારિણામિકભાવ, એમાં લીન થયા છે. ‘આ જન્મમાં સ્વવશ મહામુનિ...’ પોતાને વશ થયા એ મહામુનિ. ‘એક જ...’ આહાહા...! પાછા એક જ. આહાહા...! ‘સદા ધન્ય છે...’ સદા અંતરમાં આનંદમાં ગુપ્ત થયા, જેને ટીકા લખવાનો વિકલ્પ નથી, ભગવાનના શાસ્ત્ર લખવાનો પણ વિકલ્પ નથી. આહાહા...! એમ એ કહે છે. એવા મુનિ અંદરમાં પડ્યા છે. એ મહામુનિ સ્વવશ એક જ, એ એક જ. એક જ. એક ને એક જ. સદા ધન્ય છે. આહાહા...!

હવે અહીંયાં કમબદ્ધ અને નિશ્ચયની વાત કરે ત્યારે કહે, એકાંત છે. શું કરે? પ્રભુ! એને સૂઝે એ પ્રમાણે કરે. એનું ફળ શું આવશે? આકરું છે, પ્રભુ! એને પણ વિપરીત માન્યતાનું ફળ દુઃખ હોય એ કોઈ ઇચ્છે? કોઈ પ્રાણીને દુઃખ થાય એમ ઇચ્છે નહિ. સર્વ પ્રાણી સુખી થાઓ, બધા અતીન્દ્રિય આનંદમાં રહો. આહાહા...! વિપરીતભાવથી દુઃખ થાય, ભાઈ! આહાહા...! જન્મ-મરણમાં માતાના પેટમાં સવા નવ મહિના ઊંધે માથે રહેવું... આહાહા...! શ્વાસ લેવો કઈ રીતે? આહાહા...! શ્વાસ તો છે. આહાહા...! મનુષ્ય ભવમાં... તિર્યચ ભવમાં, નરક ભવમાં, નિગોદની તો વાત શું કરવી? મનુષ્યભવમાં પણ જન્મ સવા નવ મહિના ઊંધે માથે રહેવું... આહાહા...! અને જ્યારે બહાર નીકળવું કઠણ પડે, ભીંસમાંથી નીકળવું પડશે. આહાહા...! એવો મનુષ્યનો અવતાર, એને વશ થવું છોડીને... આહાહા...! પોતાના અતીન્દ્રિય આનંદને વશ થઈ ગયા છે. ફરીને અવતાર લેવાનો છે નહિ. મહામુનિ લીધા ને?

‘આ જન્મમાં સ્વવશ મહામુનિ...’ આહાહા...! ‘એક જ સદા ધન્ય છે...’ પોતાની પણ ભાવના ભાવે છે કે વિકલ્પથી રહિત હું પૂર્ણ થઈ જાઉં. આહાહા...! લખું છું તો સારું છે, લાભ થશે. એ કાંઈ છે નહિ. મને વિકલ્પ આવે છે. પહેલા કળશમાં આવે છે કે મારું મન ફરી ફરીને થાય છે કે ટીકા કરું, એનું રહસ્ય ખુલ્લું કરું, એનું રહસ્ય ખુલ્લું કરું એવો વિકલ્પ વારંવાર આવે છે. એ પહેલા લખ્યું છે. તેથી આ બની ગયું છે. પહેલા છે ને? પહેલા શ્લોકમાં છે. પહેલા શ્લોકો છે ને? આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- છઠ્ઠો શ્લોક, ત્રીજે પાને.

ઉત્તર :- છઠ્ઠો શ્લોક. શું કહ્યું?

મુમુક્ષુ :- ત્રીજું પાનું.

ઉત્તર :- ત્રીજું પાનું. છઠ્ઠો શ્લોક. ‘હમણાં અમારું મન પરમાગમના સારની પુષ્ટ રચિથી...’ આહાહા...! ‘પુષ્ટ રચિથી...’ મુનિ છે. આહાહા...! ‘ફરી ફરીને અત્યંત પ્રેરિત થાય છે.’ હું એને બનાવું, હું એને બનાવું એવો વારંવાર વિકલ્પ આવે છે. વિકલ્પ નાશ નથી થતો. આહાહા...! વિકલ્પથી પ્રેરિત થવાને લીધે... આહાહા...! ‘એ રચિથી પ્રેરિત થવાને લીધે...’ જોયું! આહાહા...! ‘તાત્પર્યવૃત્તિ નામની આ ટીકા રચાય છે.’ આહાહા...! મનમાં વિકલ્પ આવ્યા કરે છે કે આની ટીકા થાય. ટીકા તે ટીકા છે! આહાહા...! ‘સમયસાર’ની ટીકાથી

પણ કેટલીક વાત તો ઊંચા દરજ્જાની વાત કરી છે. ઓહોહો...! જુઓને! અહીં પણ કહ્યું. આહાહા...!

‘એક જ સદા ધન્ય છે...’ ‘આ જન્મમાં સ્વવશ મહામુનિ એક જ સદા ધન્ય છે...’ એક જ સદા ધન્ય છે. આહાહા...! ‘કે જે અનન્ય બુદ્ધિવાળો રહેતો થકો...’ અનન્ય એટલે અનેરામાં બુદ્ધિ નહિ જતાં પોતાની અનન્ય બુદ્ધિના આનંદની બુદ્ધિમાં રહેનારા ‘(-નિજાત્મા સિવાય અન્ય પ્રત્યે લીન નહિ થતો થકો) સર્વ કર્મોથી બહાર રહે છે.’ આહાહા...! સર્વ વિકલ્પરૂપી કાર્ય-સર્વ વિકલ્પરૂપી કર્મ-એનાથી બહાર રહે છે. આહાહા...! અત્યારે (એમ કહે છે), વિકલ્પથી કરો, એના વેપારથી, મહાવ્રતથી કલ્યાણ થશે. અરે...! પ્રભુ! શું થાય? તારા લાભનું કારણ છે ને, પ્રભુ! લાભનું કામ તો સત્યથી થશે કે અસત્યથી થશે? આહાહા...!

આ કમબદ્ધનો બહુ વિરોધ થયો. જેમાં પુરુષાર્થ છે. કમબદ્ધમાં સ્વ તરફનો પુરુષાર્થ છે. કેમકે પર્યાયનો નિર્ણય કરવામાં પર્યાય ઉપર લક્ષ નહિ કરવાથી થાય છે. પર્યાયનો નિર્ણય કરવામાં દ્રવ્ય ઉપર જ્યારે લક્ષ થાય છે ત્યારે દ્રવ્યનું જ્ઞાન થાય ત્યારે પર્યાયનો નિર્ણય યથાર્થ થાય છે. એ જ પુરુષાર્થ છે. આહાહા...! પણ (અત્યારે એમ કહે છે) કમબદ્ધ જે સમયે થશે તે સમયે થશે, એ તો નિયતિ થઈ. અરે...! પ્રભુ! નિયતિની સાથે પાંચ સમવાય સાથે છે. એમાં પુરુષાર્થની મુખ્યતા છે. આહાહા...! પોતાની પર્યાયને પોતા તરફ ઝુકાવવી, વલણ કરવી, પ્રભુ! એ કાંઈ અલ્પ પુરુષાર્થ છે? આહાહા...! એ પુરુષાર્થને પુરુષાર્થ ગણતા નથી અને પર્યાય આડીઅવળી, આઘીપાછી કરવી ને આમ કરવું ને તેમ કરવું (તેને પુરુષાર્થ માને છે). આહાહા...!

જે સમયે જે પર્યાય થવાની છે તે સમયે તે પર્યાય થશે. એવો જ્યારે નિર્ણય થાય છે ત્યારે દ્રવ્યનો પુરુષાર્થ થાય છે, જ્ઞાયકસ્વભાવ તરફનો પુરુષાર્થ થાય છે. આહાહા...! વાત આકરી પડી પણ શું કરે? કમબદ્ધને નિયત કરીને (કાઢી નાખ્યું). પણ શાસ્ત્ર જોતા નથી કે આ શાસ્ત્રમાં કમબદ્ધ લખ્યું છે.

‘સમયસાર’ ૩૦૮ ગાથામાં કમનિયમિત (શબ્દ છે). આહાહા...! કમ અને નિયમિત. જે સમયે થવાની છે તે સમયે થશે. એ નિયમિત છે. આહાહા...! કમ નિશ્ચિત્ત-કમ નિશ્ચિત્ત. આહાહા...! પણ એનો પુરુષાર્થ કરવામાં દ્રવ્ય તરફ જાવું. ત્યારે કમનિયમિતનો, પર્યાયનો, દ્રવ્યનો નિર્ણય થતાં પર્યાયનો નિર્ણય થાય છે. એ જ પુરુષાર્થ છે. આહાહા...! કમબદ્ધની વાત હતી નહિ. નવી લાગી. પણ પાઠમાં તો છે. આ કાંઈ નવું ‘સમયસાર’ છે? ‘સમયસાર’માં કમનિયમિત પાઠ છે. દરેક દ્રવ્યની કમનિયમિત (પર્યાય) થાય છે. આહાહા...! આઘી-પાછી કરવામાં જિનેન્દ્ર પણ સમર્થ નથી. એવું ‘સ્વામિ કાર્તિકેયાનુપ્રેક્ષા’માં લખ્યું છે. જિનેન્દ્ર પણ સમર્થ નથી. પણ એમાં જ પુરુષાર્થ આવ્યો. આહાહા...!

સ્વસન્મુખ થતાં જ કમબદ્ધનો નિર્ણય થાય છે એ જ પુરુષાર્થ છે. એમાં પાંચેય સમવાય

આવી ગયા અને એના ભવનો નાશ થઈ ગયો. આહાહા...! અને મોક્ષની શરૂઆત થઈ ગઈ. આહાહા...! હવે એને એકાંત માને. અરે...! પ્રભુ! શું કરે છે? એવી બુદ્ધિ કેમ સૂઝે છે? અહીં તો ના પાડે છે. આહાહા...!

મુનિ તો અંતરમાં લીન થાય છે. આહાહા...! એ ટીકા કરવાનો વિકલ્પ પણ જડ છે. આહાહા...! ગજબ છે. 'સમાધિશતક'માં પણ કહ્યું છે. અમે જે આ કહીએ છીએ એમાં વિકલ્પ છે એ પાગલ જેવો છે. એમ લખ્યું છે. મુનિ. અમે સમજાવીએ છીએ એમાં વિકલ્પ આવે છે એ પાગલ છે. કેમકે વિકલ્પથી કાંઈ એને જ્ઞાન થતું નથી અને વિકલ્પથી મને લાભ થતો નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? સાંભળનારને પણ વિકલ્પથી જ્ઞાન નથી થતું. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- સ્વયંના પુરુષાર્થથી થાય છે.

ઉત્તર :- એ એના પુરુષાર્થથી થાય છે. અને કહેનારને વિકલ્પથી લાભ થતો નથી. વિકલ્પ તો રાગ છે. એવું 'સમાધિશતક'માં કહ્યું છે કે ઉપદેશ દેનાર પાગલ છે. આહાહા...! એ દ્વિગંબર સંતો કહે. જેને જગતની પડી નથી, જગતની દરકાર નથી. જગત માનશે કે નહિ માને, સમતોલ રહેશે કે નહિ રહે એની કંઈ દરકાર નથી. આહાહા...! અહીં કહે છે...

મુમુક્ષુ :- સાંભળવાવાળાને તો દેશનાલબ્ધિનો લાભ થાય છે ને?

ઉત્તર :- એ એનાથી અંતરમાં નથી જતો. અંતરમાં દેશનાલબ્ધિનું જ્ઞાન કામ નથી કરતું.

મુમુક્ષુ :- એવી પ્રતીતિ થાય છે કે પરથી લાભ થશે માટે પરમાં ભટકે છે.

ઉત્તર :- પરથી લાભ થતો જ નથી. ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞદેવની વાણી નીકળે છે તો તેનાથી પણ આત્માને લાભ નથી. ભગવાન તો ત્યાં સુધી કહે છે કે પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ 'સમયસાર'ની ૩૧મી ગાથામાં એમ કહે છે કે પ્રભુ! અમે તારી અપેક્ષાએ અમે ઇન્દ્રિય છીએ. અમારા ઉપર લક્ષ જશે તો તને દુર્ગતિ-રાગ થશે. આહાહા...! ઇન્દ્રિયને જીતવી ત્યારે થાય છે કે રાગને, જડઇન્દ્રિયને, ભાવઇન્દ્રિયને, ઇન્દ્રિયના જેટલા વિષય છે- 'મહાવીર' તીર્થંકર, સર્વજ્ઞની વાણી આદિ બધાનું લક્ષ છોડીને અંદરમાં જવું તે ઇન્દ્રિયનું જીતવું છે. આહાહા...! એવી વાણી દ્વિગંબર મુનિ સિવાય ક્યાંય નથી, ક્યાંય નથી. આહાહા...! ગજબ વાત કરે છે ને! આહાહા...!

ઇન્દ્રિય. 'જો ઙ્ઙ્ઙિયે જિણિત્તા' જે કોઈ ઇન્દ્રિયને જીતીને. એના અર્થમાં એમ લીધું કે ઇન્દ્રિયનો અર્થ શું? કે આ જડ ઇન્દ્રિય, ભાવઇન્દ્રિય (અર્થાત્) એક ઇન્દ્રિય એક વિષય કરે એ અને ઇન્દ્રિયનો વિષય-ભગવાન તીર્થંકર સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર, ભગવાનની વાણી બધો ઇન્દ્રિયનો વિષય છે. આહાહા...! ઇન્દ્રિયના વિષયને ઇન્દ્રિય કહ્યું. તો ઇન્દ્રિયને જીતવી, એના ઉપરનું લક્ષ છોડવું અને અતીન્દ્રિયમાં આવવું એ લાભનું કારણ છે. 'યશોપાલજી'!

એમાં યશપાલ છે. એમાં યશ નીકળે છે. આહાહા...! બાકી અપજસ છે. આહાહા...! દુનિયામાં રખડવું... આહાહા...!

જુઓને! ઓલા આવ્યા છે બિચારા. આઠ વર્ષની છોડી ઉપરથી પડીને મરી ગઈ. ઉપરથી પડીને. આહાહા...! એવા મરણ અનંતવાર કર્યા છે. આ જીવે અનંતવાર એવા મરણ કર્યા છે. એણે કર્યા એ વાત નથી. અનાદિ... અનાદિ... અનાદિ... અનાદિ... આહાહા...! જેની આદિ નથી-શરૂઆત નથી એનું માપ શું? એની મર્યાદા શી? એનો અનંતનો અંત શું? એના અનંતનો અંત શું? આહાહા...! છે.. છે અનાદિકાળથી, ભ્રમણા કરે છે તો એમાં અનંત ભવ એવા આવ્યા છે કે અનંતવાર ઘાણીમાં પીલાયો અને છરા વડે અનંતવાર કપાણો. શિકારી... ઓહોહો...! માંસ વેચનાર. કસાય-કસાય. કસાય. કસાયના હાથે જીવતો માણસ મળે તો એના કટકા કરે એવું અનંતવાર થયું છે, પ્રભુ! અનંતવાર... અનંતવાર.. અનંતકાળમાં બધું થઈ ગયું. આહાહા...! કોનું અભિમાન કરવું? આહાહા...!

અહીં કહે છે, 'આ જન્મમાં...' આહાહા...! 'સ્વવશ મહામુનિ એક જ સદા ધન્ય છે.' આહાહા...! 'કે જે અનન્ય બુદ્ધિવાળો રહેતો થકો..' પોતાના સ્વભાવ તરફથી નીકળીને બીજામાં નથી જતો. અનન્ય બુદ્ધિ, પોતામાં બુદ્ધિ રાખે છે એ યશ છે, એ ધન્ય છે. એ સર્વ કર્મથી બહાર રહે છે. આહાહા...! સાંભળવું કઠણ પડે. ૧૪૬ થઈ.

ગાથા-૧૪૭

આવાસં જઈ ઇચ્છસિ અપ્પસહાવેસુ કુણદિ થિરભાવં ।

તેણ દુ સામણગુણં સંપુણં હોદિ જીવસ્સ ॥૧૪૭॥

આવશ્યકં યદીચ્છસિ આત્મસ્વભાવેષુ કરોષિ સ્થિરભાવમ્ ।

તેન તુ સામાયિકગુણં સમ્પૂર્ણં ભવતિ જીવસ્ય ॥૧૪૭॥

શુદ્ધનિશ્ચયાવશ્યકપ્રાપ્ત્યુપાયસ્વરૂપાસ્વાનમેતત્ ।

इह हि बाह्यषडावश्यकप्रपंचकल्लोलिनीकलकलध्वानश्रवणपराडमुख हे शिष्य शुद्धनिश्चयधर्मशुक्लध्यानात्मकस्वात्माश्रयावश्यकं संसारव्रततिमूललवित्रं यदीच्छसि, समस्त विकल्पजालविनिर्मुक्तनिरंजननिजपरमात्मभावेषु सहजज्ञानसहजदर्शनसहजचारित्रसहजसुखप्रमुखेषु सततनिश्चलस्थिरभावं करोषि, तेन हेतुना निश्चयसामायिकगुणे जाते मुमुक्षोर्जीवस्य बाह्यषडावश्यकक्रियाभिः किं जातम्, अप्यनुपादेयं फलमित्यर्थः । अतः परमावश्यकेन निष्क्रियेण अपुनर्भवपुरन्धिकसंभोगहासप्रवीणेन जीवस्य सामायिकचारित्रं सम्पूर्णं भवतीति ।

તથા ચોક્તં શ્રીયોગીન્દ્રદેવૈ :-

(માલિની)

“યદિ ચલતિ કથઞ્ચિન્માનસં સ્વસ્વરૂપાદ્
ભ્રમતિ બહિરતસ્તે સર્વદોષપ્રસઙ્ગઃ ।
તદનવરતમંતર્મગ્નસંવિગ્નચિત્તો
ભવ ભવસિ ભવાન્તરસ્થાયિધામાધિપસ્ત્વમ્ ॥”

આવશ્યકાર્થે તું નિજાત્મસ્વભાવમાં સ્થિરતા કરે;
તેનાથી સામાયિક તણો ગુણ પૂર્ણ થાયે જીવને. ૧૪૭.

અન્વયાર્થ :- [યદિ] જો તું [આવશ્યકમ્ ઇચ્છસિ] આવશ્યકને ઇચ્છે છે તો
તું [આત્મસ્વભાવેષુ] આત્મસ્વભાવોમાં [સ્થિરભાવમ્] સ્થિરભાવ [કરોષિ] કરે છે;
[તેન તુ] તેનાથી [જીવસ્ય] જીવને [સામાયિકગુણં] સામાયિકગુણ [સમ્પૂર્ણ ભવતિ]
સંપૂર્ણ થાય છે.

ટીકા :- આ, શુદ્ધનિશ્ચય-આવશ્યકની પ્રાપ્તિનો જે ઉપાય તેના સ્વરૂપનું કથન છે.

બાહ્ય ષટ્-આવશ્યકપ્રપંચરૂપી નદીના કોલાહલના શ્રવણથી (-વ્યવહાર છ આવશ્યકના
વિસ્તારરૂપી નદીના કકળાટના શ્રવણથી) પરાઙ્મુખ હે શિષ્ય! શુદ્ધનિશ્ચય-ધર્મધ્યાન તથા
શુદ્ધનિશ્ચય-શુકલધ્યાનસ્વરૂપ સ્વાત્માશ્રિત આવશ્યકને—કે જે સંસારરૂપી લતાના મૂળને
છેદવાનો કુહાડો છે તેને—જો તું ઇચ્છે છે, તો તું સમસ્ત વિકલ્પજાળ રહિત નિરંજન નિજ
પરમાત્માના ભાવોમાં—સહજ જ્ઞાન, સહજ દર્શન, સહજ ચારિત્ર અને સહજ સુખ વગેરેમાં—
સતત-નિશ્ચળ સ્થિરભાવ કરે છે; તે હેતુથી (અર્થાત્ તે કારણ વડે) નિશ્ચયસામાયિકગુણ
ઊપજતાં, મુમુક્ષુ જીવને બાહ્ય છ આવશ્યકક્રિયાઓથી શું ઊપજ્યું? ‘અનુપાદેય ફળ ઊપજ્યું
એવો અર્થ છે. માટે અપુનર્ભવરૂપી (મુક્તિરૂપી) સ્ત્રીનાં સંભોગ અને હાસ્ય પ્રાપ્ત કરવામાં
પ્રવીણ એવા નિશ્ચિય પરમ-આવશ્યકથી જીવને સામાયિકચારિત્ર સંપૂર્ણ થાય છે.

એવી રીતે (આચાર્યવર) શ્રી યોગીન્દ્રદેવે (અમૃતાશીતિમાં ૬૪મા શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે
કે :-

“[શ્લોકાર્થ :-] જો કોઈ પ્રકારે મન નિજ સ્વરૂપથી ચલિત થાય અને તેનાથી બહાર
ભમે તો તને સર્વ દોષનો પ્રસંગ આવે છે, માટે તું સતત અંતર્મગ્ન અને સંવિગ્ન ચિત્તવાળો
થા કે જેથી તું મોક્ષરૂપી સ્થાયી ધામનો અધિપતિ થશે.”

૧. અનુપાદેય = હેય; નાપસંદ કરવા જેવું; નહિ વખાણવા જેવું.

૨. સંવિગ્ન = સંવેગી; વૈરાગી; વિરક્ત.

ગાથા-૧૪૭ ઉપર પ્રવચન

૧૪૭.

આવાસં જઇ ઇચ્છસિ અપ્પસહાવેસુ કુણદિ ચિરભાવં ।
 તેણ દુ સામણ્ણગુણં સંપુણ્ણં હોદિ જીવસ્સ ॥૧૪૭॥
 આવશ્યકાર્થે તું નિજાત્મસ્વભાવમાં સ્થિરતા કરે;
 તેનાથી સામાયિક તણો ગુણ પૂર્ણ થાયે જીવને. ૧૪૭.

આહાહા...! અહીં સામાયિક કહ્યું, જોયું! સામાયિક ગુણ સંપૂર્ણ.

‘ટીકા :- આ, શુદ્ધનિશ્ચય-આવશ્યકની પ્રાપ્તિનો જે ઉપાય...’ શુદ્ધ નિશ્ચય આવશ્યક. વ્યવહાર આવશ્યક તો રાગનું કારણ છે, બંધનું કારણ છે. આહાહા...! વ્યવહાર સામાયિક ચૌવિસંથો, વંદન, પડિક્કમણ્ણું બધો રાગ બંધનું કારણ છે. આહાહા...! હવે આને નિશ્ચય કહીને એકાંત કહે છે. વ્યવહારથી પણ લાભ થાય છે. એણે ઊંધા અર્થ કર્યા છે ને? એણે તો કળશ પ્રમાણે અર્થ કર્યા છે. એટલે આણે લખ્યું કે તેમાં તો વ્યવહારનો નિષેધ કર્યો છે. એવો અર્થ નથી. એવો અર્થ છે. આહાહા...! પંડિતો-પંડિતો... ‘ધર્મચંદ’ છે કોઈ શાસ્ત્રી. કોઈ સાધુનો સંઘ છે એમાં રહેતો હશે. આહાહા...! એમ કહે છે કે તમે આમ માનો છો એ વાત નથી. વ્યવહારનો અર્થ તમે તો એમ કરે છો કે નિષેધ કરવો. (પરંતુ) એમ વાત નથી. એમ વાત નથી ત્યાં. એનો અર્થ એ નથી. એમ કહે છે. વ્યવહારથી પણ લાભ થાય. અરે...રે...! હવે શું કરે? અરે...! મનુષ્યપણું આવ્યું, દિગંબરમાં જન્મ થયો, દિગંબર સાધુની સાથે રહ્યો. સંઘસ્થ લખ્યું છે. એટલે દિગંબર સાધુની સાથે કોઈ સંઘમાં હશે. આહાહા...! એણે આ બધા અર્થ આવા કર્યા છે. આહાહા...!

અહીં તો કહે છે, ‘શુદ્ધનિશ્ચય-આવશ્યકની પ્રાપ્તિનો જે ઉપાય તેના સ્વરૂપનું કથન છે.’ વ્યવહાર-આવશ્યકનું કથન અહીંયા નથી. આહાહા...! શુદ્ધ સ્વરૂપનું, શુદ્ધ નિશ્ચય આવશ્યકની પ્રાપ્તિનો જે ઉપાય છે એના સ્વરૂપનું કથન છે.

‘ટીકા :- બાહ્ય ષટ્-આવશ્યકપ્રપંચરૂપી નદીના કોલાહલના શ્રવણથી (-વ્યવહાર છ આવશ્યકના વિસ્તારરૂપ નદીના કકળાટના શ્રવણથી) પરાઙ્મુખ...’ આહાહા...! વ્યવહાર જે ષટ્ આવશ્યકના વિકલ્પ આવે છે, સામાયિક, ચૌવિસંથો, વંદન આદિ, એનાથી પરાઙ્મુખ થઈ જા. એ તો કોલાહલ છે. વ્યવહાર આવશ્યક તો કોલાહલ છે. વિકલ્પનો, રાગનો કોલાહલ છે. દુઃખનો કોલાહલ છે. રાગ કહો કે દુઃખ કહો. આહાહા...! છે?

‘બાહ્ય ષટ્-આવશ્યકપ્રપંચરૂપી...’ ષટ્-આવશ્યક પ્રપંચ છે. આહાહા...! મુનિને દરકાર નથી કે આવા શબ્દ લખ્યા છે તો દુનિયા શું અર્થ કરશે. દુનિયા દુનિયાની જાણે. વિકલ્પ

આવ્યો છે તો ટીકા થઈ જાય છે. એ ટીકા તો શબ્દથી થાય છે. વિકલ્પ આવ્યો એટલે ટીકા થઈ એમ નથી. એ ટીકા તો શબ્દથી તે સમયે થવાની હતી તો થઈ છે. એ વિકલ્પથી થઈ નથી. આહાહા...! આવી વાત. અહીંયાં તો બાહ્ય ષટ્-આવશ્યક, સામાયિક, ચૌવિસંથો, ભગવાનની સ્તુતિ, વંદન, કાયોત્સર્ગ, સામાયિક, વંદના, પડિક્કમણ, પ્રતિક્રમણ, પરચખાણ, કાયોત્સર્ગ, ધ્યાન, બધો વિનય, બાર (પ્રકારના) વિનય, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રનો વિનય... આહાહા...! એ 'ષટ્-આવશ્યકપ્રપંચરૂપી નદીના કોલાહલ...' આહાહા...! છે ને?

આવું આચાર્યો પોકાર કરીને કહે છે. દિગંબર સંતો પોકાર કરીને કહે છે. આહાહા...! એને કાંઈ જગતની પડી નથી. એક ઠેકાણે આવે છે કે સમાજ સમતોલ રહેશે કે નહિ એની દરકાર નથી. સત્ય જાહેર કરે છે. દિગંબર સંતો સત્યનો પોકાર કરે છે. સત્ય આ છે. બાકી ષટ્-આવશ્યક પણ અસત્ય છે. આહાહા...! બાહ્ય સામાયિક, આત્મજ્ઞાન વિનાની સામાયિક પૌષ્ઠ, ભગવાનની સ્તુતિ, વંદન બધું કોલાહલ છે. નદીનો કોલાહલ થાય છે. નદીમાં જેમ કળ.. કળ.. કળ.. (થાય) એવો વિકલ્પનો, રાગનો કળકળાટ છે. આહાહા...! આવી વાત સાંભળી પણ ન હોય એવી વાત છે, પ્રભુ! આહાહા...!

પ્રભુ! તું બિરાજે છે ને! તારી સત્તા પૂર્ણ છે. પૂર્ણ સત્તામાં કોઈ પરની અપેક્ષા નથી. એવો નિરપેક્ષ પંચમ પારિણામિક જ્ઞાયકભાવ, એના આશ્રયથી છ આવશ્યકના કોલાહલને છોડી દે. આહાહા...! છ આવશ્યક નદીનો કોલાહલ. નદીમાં જેમ કોલાહલ થાય છે ને? ખળખળાટ-ખળખળાટ બહુ પાણી આવે ત્યારે થાય. આહાહા...! 'નદીના કકળાટના શ્રવણથી...' આહાહા...! એ વચનોના શ્રવણથી, '(-વ્યવહાર છ આવશ્યકના વિસ્તારરૂપી નદીના કકળાટના શ્રવણથી)...' આહાહા...! વિકલ્પ ઊઠે છે અને તું સાંભળે છો. આહાહા...! 'પરાઙ્મુખ...' છે. નિશ્ચય આવશ્યક તો વ્યવહાર આવશ્યકથી પરાઙ્મુખ છે. એમાં લખ્યું છે કે વ્યવહારથી નિશ્ચય વિરુદ્ધ નથી. વિરુદ્ધ અર્થ લખ્યો એ જૂઠો છે. કોઈ વખતે વિરુદ્ધ અર્થ લખ્યો છે, ભાઈએ 'જગમોહનલાલજી'. એક ઠેકાણે ભૂલ કરી છે. વ્યવહારથી નિશ્ચય થાય. શુભભાવથી. ખોટી-જૂઠી વાત છે. શુભભાવથી નિશ્ચય થતો જ નથી. શુભભાવ કોલાહલ છે, રાગ છે. આહાહા...!

હવે છ આવશ્યકનો વિકલ્પ પણ કોલાહલ. પ્રપંચ.. આહાહા...! રાગ, દુઃખ એ જાળમાંથી નીકળીને પ્રભુ! નિશ્ચયમાં આવી જા. આહાહા...! હજી તો સાંભળવા મળ્યું ન હોય એ ક્યારે કરે? આહાહા...! વ્યવહાર અને નિશ્ચય બે છે કે નહિ? બે છે તો બેય લાભનું કારણ છે કે નહિ? પ્રભુ! બે લાભનું કારણ હોય તો બે હોય જ નહિ. તો બે કેમ પડે? એક જ નામ પડે નહિ. નિશ્ચય અને વ્યવહાર બે પડ્યા છે તો વિરુદ્ધ છે તો વિરુદ્ધ પડ્યા. જો એક હોય તો તેનાથી પણ લાભ થાય અને એનાથી પણ લાભ થાય તો નિશ્ચય-વ્યવહાર બે ભાગ જ ન પડે. આહાહા...! ન્યાયથી પણ વાત કબુલાતમાં હજી આવતી નથી એ

પરિણમનમાં ક્યાંથી આવે? આહાહા...! અંતર પરિણમન ક્યાંથી થાય? અને એ વિના સંસારનો અંત કદી નથી થતો, પ્રભુ! આહાહા...! એ દેહ તો છૂટી જશે અને ક્યાંય ઉતારા કરશે. અંતરનું ભાન નથી તો ચોર્યાશીના અવતારમાં ઉતારા થશે. આહાહા...! કોઈ સાથે આવશે નહિ. આહાહા...! એ વિકલ્પ પણ સાથે નહિ આવે. વિકલ્પથી કર્મબંધન થાય છે એ કર્મ સાથે આવે છે. વિકલ્પ આવ્યો હતો એ તો ગયો. એનાથી જે સ્વતંત્ર બંધ થયો તો એ કર્મ પોતાની પર્યાયની યોગ્યતાથી સાથે આવે છે. આત્માને કારણે નહિ. આહાહા...! આત્મા પણ આમ જાય છે તો કર્મ પણ પોતાની પર્યાયની યોગ્યતાથી પોતાને કારણે સાથે આવે છે. આહાહા...!

એવો કોલાહલ. આવશ્યકના વિસ્તારરૂપી ‘(-વ્યવહાર છ આવશ્યકના વિસ્તારરૂપી નદીના કકળાટના શ્રવણથી) પરાહ્મુખ હે શિષ્ય!’ આહાહા...! પરાહ્મુખ હે શિષ્ય! ‘શુદ્ધનિશ્ચયધર્મધ્યાન તથા શુદ્ધનિશ્ચય-શુક્લધ્યાનરૂપ સ્વાત્માશ્રિત આવશ્યકને...’ કર. આહાહા...! શુદ્ધ ધર્મધ્યાન ને શુક્લધ્યાન. નિશ્ચય સ્વભાવ જે શુદ્ધ ચૈતન્ય રાગથી રહિત, ભેદથી રહિત અભેદ ચીજ જે છે એના આશ્રયે જ નિશ્ચય આવશ્યક થાય છે. આહાહા...! હવે આમાં વખત ક્યારે મળે? ‘સુમનભાઈ’! નોકરી કરવી, આખો દિ’ બાયડી-છોકરા સાચવવા. દીકરીઓના લગ્ન કરવા, સારા ઠેકાણે નાખવા. પછી ભલે વૈષ્ણવમાં નાખે. પણ ક્યાંક ઠેકાણે પાડીને... આહાહા...! અરે...રે...! જન્મ, અરે...! જન્મ મનુષ્ય.. આહાહા...!

આ મનુષ્ય જન્મમાં શું કરવું? કે આ એક કરવાનું છે. છ આવશ્યકના વિકલ્પથી રહિત નિશ્ચય આવશ્યક કરવાનું છે. આહાહા...! આવી વાત જૈન સિવાય તો ક્યાંય છે નહિ. જૈનમાં પણ દિગંબર જૈન સિવાય ક્યાંય નથી. શ્વેતાંબર અને સ્થાનકવાસીમાં આ વાત છે નહિ, પ્રભુ! દુઃખ લાગે તો માફ કરજો. અમે સ્થાનકવાસી છીએ અને અમે દેરાવાસી છીએ. અમને ખોટા ઠરાવે છે. આચાર્યે (પંડિત ટોડરમલે) તો ‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’માં ઠરાવ્યા છે. શ્વેતાંબર-સ્થાનકવાસી જૈન નથી, અન્યમત છે. એ જૈન જ નથી. આહાહા...! એણે ઘણી ગડબડ કરી નાખી છે. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની, ધર્મની બહુ ગડબડ કરી નાખી છે. આહાહા...! દિગંબરમાં આવે તોપણ પાછા ગડબડ કરે. (દિગંબરમાં) જન્મ્યા તો શું થયું? આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- દિગંબરમાં પણ કેવળ અહીં જ છે. બીજે ક્યાંય નથી.

ઉત્તર :- દિગંબર ધર્મ, દિગંબર ધર્મ એટલે જૈન ધર્મ, જૈન ધર્મ એટલે વાસ્તવિક વસ્તુનું સ્વરૂપ. એ કોઈ પક્ષપાત નથી. આહાહા...! એ તો વસ્તુના જેવા દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય છે અને જેવા સ્વતંત્ર છે એવા જાણ્યા, એવા ભગવાને કહ્યો. આ કોઈ પક્ષ કે વાડો નથી. અરે...રે...! શું કરીએ? સત્ય કહીએ છીએ તો તોફાન કરે (છે). નહિ. એ એકાંત છે... એકાંત છે.. એકાંત છે એ મિથ્યાત્વ છે. સારું, ભાઈ! પ્રભુ! આહાહા...!

અહીં કહે છે... આહાહા...! ‘હે શિષ્ય!’ ગુરુ કહે છે, જુઓ! ‘હે શિષ્ય! શુદ્ધનિશ્ચય

ધર્મધ્યાન...’ પોતાનો આત્મા આનંદસ્વરૂપનું ધ્યાન અને શુક્લધ્યાન નિર્વિકલ્પ વિશેષ. હજી ધર્મધ્યાનમાં અબુદ્ધિપૂર્વકનો વિકલ્પ હોય છે. એ તો બંધનું કારણ છે. પણ અંતરમાં જેટલો આશ્રય થયો એટલું ધર્મધ્યાન છે. અને શુક્લધ્યાનમાં તો વિકલ્પ પણ નથી. એ વિકલ્પ રહિત ‘શુદ્ધનિશ્ચય-શુક્લધ્યાનસ્વરૂપ સ્વાત્માશ્રિત આવશ્યકને...’ આહાહા...! સ્વ આત્માને આશ્રિત. એ છ આવશ્યકના વિકલ્પ સ્વ આત્મા નથી. એ તો અનાત્મા છે. આહાહા...! છ વ્યવહાર આવશ્યક જે સામાયિક, ચૌવિસંથો, વંદન, પ્રભુની ભક્તિ, પૂજા એ બધા અનાત્મા છે. આહાહા...! ગજબ વાત છે. કઠણ છે, પ્રભુ! વાત તો એવી છે, પ્રભુ! તને ગોઠે ન ગોઠે... આહાહા...! વસ્તુનું સ્વરૂપ તો આવું છે. આહાહા...!

‘સ્વાત્માશ્રિત...’ આહાહા...! આ સિદ્ધાંત છે. ‘સ્વાત્માશ્રિત આવશ્યક...’ છ આવશ્યક વ્યવહાર એ પર આત્મા આશ્રિત છે. વિકલ્પ પરાશ્રિત રાગ છે. આહાહા...! ખરેખર તો એ છ આવશ્યક પુદ્ગલ છે. આહાહા...! આત્મા નહિ. આહાહા...! ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિય આનંદના રસથી ભરેલો છે ને, પ્રભુ! અતીન્દ્રિય વીતરાગની મૂર્તિ છે ને, નાથ! એના અવલંબને જે આવશ્યક થાય એ સ્વાશ્રિત આવશ્યક છે. આહાહા...! સાંભળ્યું ન હોય કોઈ દિ’. બહારમાં આ કરો... આ કરો... આ કરો... આહાહા...! ‘સ્વાત્માશ્રિત...’ સ્વ આત્મામાં પરમાત્મા પણ નહિ. તીર્થંકર પણ પર આત્મા છે. એના આશ્રયે પણ વિકલ્પ-રાગ થાય છે. આહાહા...!

અરે...! ટાઈમ જાય છે, સમય ચાલ્યો જાય છે. મૃત્યુની નજીક (જાય છે). આહાહા...! ક્યા સમયે કઈ રીતે દેહ છૂટવાનો એ રીતે દેહ છૂટશે. એમાં લાખ ઉપાય અંદરના કરે અને ઈજેક્શન લગાવે અને ડોક્ટર બોલાવે ને ઈજેક્શન લગાવે તોપણ ધૂળેય નહિ રહે. આહાહા...! જે સમયે દેહ છૂટવાનો એ છૂટવાનો... છૂટવાનો... છૂટવાનો. આહાહા...! એ ડોક્ટરની દવા અડતી નથી. ઈજેક્શન શરીરને અડતું નથી. શરીર આત્માને અડતું નથી. શું તારું ઈજેક્શન કામ કરશે? આહાહા...! ‘સુમનભાઈ’! ઈજેક્શન શરીરને અડતું નથી. શરીર આત્માને અડતું નથી. તારું ઈજેક્શન શું કરશે? આહાહા...! આ ભાઈને ઈજેક્શન આપ્યું હતું ને અહીં. હમણા પાંચ-છ દિ’ પહેલા ગુજરી ગયા ને ‘ભાઈલાલભાઈ’? આવી હતી ‘મધુરીબેન’. ડોક્ટર બહેન છે ને? આ બહેન આવી હતી. છ ઈજેક્શન આપ્યા. મહેનત બિચારી બહુ કરતી હતી આમ ઘસવાની. પણ શરીર મોટું લક જવું. ઊડી ગયું, અહીં. આહાહા...! ઊડી ગયું શું? ઊડેલું જ હતું. ક્ષેત્રફેર થઈ ગયો એટલે બહાર એમ લાગે. બાકી અહીંયા પણ ક્ષેત્ર ફેર છે. જે ક્ષેત્રમાં આત્મા છે, એ ક્ષેત્રમાં શરીર નહિ, શરીરમાં આત્મા નથી. આત્મા અને શરીરનું ક્ષેત્ર બે ભિન્ન છે. આહાહા...!

‘સ્વાત્માશ્રિત આવશ્યકને—કે જે સંસારરૂપી લતાના મૂળને છેદવાનો કુહાડો છે...’ સ્વ આત્માના આશ્રયે થનારી ક્રિયા, નિર્વિકલ્પ આનંદની શાંતિની વીતરાગની ક્રિયા, સંસારરૂપી વેલડી—સંસારરૂપી લતા, ભવ, એના મૂળને છેદવાનો કુહાડો છે. એના મૂળને છેદવાનો કુહાડો

છે. આહાહા..! આ શુદ્ધ-નિશ્ચયઆવશ્યક. સંસારરૂપી લત્તા, વેલડી, વિકલ્પ એને મૂળથી છેદવામાં સમર્થ છે. આહાહા..! ‘જો તું ઇચ્છે છે,...’ આહાહા..! તેને જો તું ઇચ્છે છે ‘તો તું સમસ્ત વિકલ્પજાળ રહિત...’ આહાહા..! સમસ્ત વિકલ્પજાળ રહિત. ભગવાન કહે છે કે ગુરુ કહે છે કે મારો પણ વિકલ્પ છોડી દે. આહાહા..! મારા ઉપર નજર કરીશ તો, પ્રભુ! તને વિકલ્પ થશે. તારી પ્રભુતાનો પત્તો નહિ મળે. આહાહા..! તારી પ્રભુતાનો પત્તો તો તારી પ્રભુતાના સ્વભાવથી મળશે. આહાહા..! આવી વાત!

‘સમસ્ત વિકલ્પજાળ રહિત...’ સમસ્તમાં કોઈ વિકલ્પ બાકી નથી કે હું ગુણી છું અને આ જ્ઞાનગુણ છે એવો પણ જ્યાં વિકલ્પ નથી. ગુણ-ગુણીનો પણ જ્યાં વિકલ્પ નથી. આહાહા..! ‘સમસ્ત વિકલ્પજાળ રહિત નિરંજન નિજ પરમાત્માના ભાવોમાં—’ આહાહા..! જેમાં નિરંજન એટલે મળ રહિત નિજ પરમાત્મા-નિજ પરમાત્મા... આહાહા..! જ્યાં હોય ત્યાં વાણી આ નાખી છે. નિજ પરમાત્મા, ભગવાન નહિ, પર પરમાત્મા નહિ. આહાહા..! પર પરમાત્મા ઉપર લક્ષ જશે તો પ્રભુ! તને રાગ થશે. આહાહા..! આવી વાત છે. વ્યવહારની રુચિવાળાને આકરું લાગે કે આ તો બસ, નિશ્ચય... નિશ્ચય... નિશ્ચય... એક જ નિશ્ચય. એટલે શું? સત્ય... સત્ય... સત્ય.. વાત કરે છે. અસત્ય વાત નથી કરતા. વ્યવહાર અસત્ય છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- વ્યવહાર આપોઆપ છૂટી જાય છે.

ઉત્તર :- વ્યવહાર તો રાગ છે. એ એની મેળે છૂટી જાય છે. એવી દષ્ટિ-શ્રદ્ધા તો કરે પહેલી. વાત ધ્યાનમાં, લક્ષમાં તો લે કે આવી ચીજ છે. આહાહા..!

નિરંજન ‘નિજ પરમાત્માના ભાવોમાં—’ આહાહા..! ‘જો તું ઇચ્છે છે, તો તું સમસ્ત વિકલ્પજાળ રહિત નિરંજન નિજ પરમાત્માના ભાવોમાં—’ નિજ પરમાત્માના ભાવમાં, જોયું! આહાહા..! એ છે તો અભેદ, હોં! પરમાત્માના ભાવોમાં ભેદ નથી. પરમાત્માના ભાવમાં. અંદર આનંદ, જ્ઞાન, દર્શન આદિ ભાવ પડ્યો છે. આહાહા..! ‘પરમાત્માના ભાવોમાં...’ અંદર પરમાત્માનો કેવો ભાવ છે? પરમાત્મા, નિજ પરમાત્મા. ‘સહજ જ્ઞાન, સહજ દર્શન,...’ સ્વભાવિક જ્ઞાનસ્વરૂપ જ છે. એની ઉત્પત્તિ નથી, એની વૃદ્ધિ-હાનિ નથી, એનો નાશ નથી. એકરૂપ રહેનાર જ્ઞાન ત્રિકાળ સહજ જ્ઞાન, પરમાત્માનો એક ભાવ છે. પરમાત્મા-ભગવાનઆત્માનો એ ભાવ છે. આહાહા..! વિકલ્પની જાળ છે એ આત્માનો ભાવ નથી. આહાહા..!

‘સહજ જ્ઞાન,...’ સ્વભાવિક જ્ઞાન. સ્વભાવિક દર્શન, સ્વભાવિક ચારિત્ર અને સ્વભાવિક સુખ વગેરેમાં. આદિ અનંત સ્વભાવ. ભગવાનઆત્મામાં અનંત.. અનંત.. અનંત.. અનંત.. અનંત.. અનંત (સ્વભાવ છે). અસંખ્યથી પાર. અનંત શક્તિઓ પડી છે, અનંતગુણ પડ્યા છે. આહાહા..! સુખ આદિ અનંત ‘સતત-નિશ્ચળ સ્થિરભાવ કરે છે;...’ જે ઇચ્છા હોય તે સતત, નિશ્ચય ચળ્યા વિના સ્થિરભાવ કરે છે. આહાહા..! ગાથા તો એક એક... આહાહા..! ગજબ ગાથા છે.

મુમુક્ષુ :- નિર્વિકલ્પ સમાધિની અદ્ભુત મહિમા કરી છે.

ઉત્તર :- આ નિર્વિકલ્પ સમાધિ. આહા...! આહાહા...! લોકોની રાડ ઇ કે વ્યવહાર છે તો થાય છે ને, વ્યવહાર છે તો થાય છે ને. પહેલા વ્યવહાર આવે છે કે નહિ? આવે છે પણ એનાથી થતું નથી. આહાહા...! શું થાય? જેની પર્યાયના ક્રમમાં જે આવ્યું હોય ઇ આવે. આહાહા...!

‘સ્થિરભાવ કરે છે; તે હેતુથી (અર્થાત્ તે કારણ વડે) નિશ્ચયસામાયિકગુણ ઉપજતાં,...’ તેનાથી નિશ્ચયસામાયિક ઉત્પન્ન થાય છે. સાચી સામાયિક. આહાહા...! સહજ નિજ પરમાત્માના ગુણમાં સ્થિર નિશ્ચય સામાયિક થાય છે. આહાહા...! ‘નિશ્ચયસામાયિકગુણ ઉપજતાં, મુમુક્ષુ જીવને બાહ્ય છ આવશ્યકક્રિયાઓથી શું ઉપજ્યું?’ આહાહા...! ‘નિશ્ચયસામાયિકગુણ ઉપજતાં, મુમુક્ષુ જીવને બાહ્ય છ આવશ્યકક્રિયાઓથી શું ઉપજ્યું?’ છ આવશ્યકથી તને શું ઉત્પન્ન થયું? શું સામાયિકગુણ ઉત્પન્ન થયો? વિકલ્પ ઉત્પન્ન થાય છે, એ તો રાગ છે. આહાહા...! આટલો તો વ્યવહારનો નિષેધ આવે છે, એની રાડ (પાડે છે). વ્યવહારનો નિષેધ, સોનગઢવાળા વ્યવહારનો નિષેધ કરે છે. એકાંત છે, એકાંત છે. કરે, પોકાર કરો, ભગવાન!

‘નિશ્ચયસામાયિકગુણ ઉપજતાં, મુમુક્ષુ જીવને બાહ્ય છ આવશ્યકક્રિયાઓથી શું ઉપજ્યું? અનુપાદેય ફળ ઉપજ્યું,...’ છ આવશ્યકથી અનુપાદેય, હેય, નાપસંદ કરવા જેવું, નહિ વખાણવા જેવું. આહાહા...! છ આવશ્યકનું ફળ તો આ છે. હેય છે, પસંદ કરવા લાયક નથી. રાગ છે, દુઃખ છે. આહાહા...! છે ને? ‘અનુપાદેય ફળ ઉપજ્યું, એવો અર્થ છે.’ લ્યો. આહાહા...! વિશેષ કહેશે...

(શ્રીતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)